

**УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ БЕЗБЕДНОСТИ**

**ДЕЛОВАЊЕ ПОЛИЦИЈЕ У УСЛОВИМА
КОВИДА 19**

ДИПЛОМСКИ РАД

МЕНТОР:

Др Зоран Драгишић

КАНДИДАТ:

Никола Стевановић

Београд, 2020. године

Садржај

УВОД	1
1. ПОЛИЦИЈА У СРБИЈИ	2
1.1. Полицијски послови	5
1.2. Полицијска овлашћења	7
1.3. Организација полиције	9
2. КОРОНА ВИРУС И ВАНРЕДНО СТАЊЕ У СРБИЈИ	11
3. УЛОГА БЕЗБЕДНОСНОГ СЕКТОРА У БОРБИ ПРОТИВ COVID-19	12
3.1. Полиција за време ванредног стања	13
3.2. Задаци и поступање полиције током трајања ванредног стања	15
3.3. Забрана кретања	15
3.4. Забрана окупљања	16
3.5. Кућни карантин	17
4. НЕРЕГУЛАРНОСТИ ЗА ВРЕМЕ ВАНРЕДНОГ СТАЊА	18
5. ЗАКЉУЧАК	20
ЛИТЕРАТУРА	21

УВОД

Због пандемије изазване Корона вирусом и мера које су донеле владе широм света, грађани су се неочекивано нашли у карантину, изоловани, уплашени, несигурни, збуњени и забринути. Повећана је неизвесност и страх, а доведена је у питање сигурност, безбедност и поверење. И најјаче и најстабилније државе показале су своју рањивост, неспремност и затеченост овим нападом вируса.

Када Корона прође остаће несагледиве последице на личном и друштвеном плану, одразиће се на економију, али и на демократију. Криза показује снагу и слабост људи, карактера, држава, институција и политичара.

Србија је од 15. марта до 6. маја 2020. године била у ванредном стању. Главни задатак полиције у та 52 дана ванредног стања био је да обезбеди поштовање примене мера:

- ограничења и забране кретања,
- забране окупљања,
- здравственог надзора и карантина,
- издавање дозвола за кретање, и
- процењивање захтева за добијање дозвола за кретање

1. ПОЛИЦИЈА У СРБИЈИ

Полиција је организована у оквиру Министарства унутрашњих послова, као заокругљена област полицијских послова за коју је надлежна Дирекција полиције. Министарство унутрашњих послова је државни орган управе који је, уз полицијске послове надлежан и за обављање других задатака, као што је и полиција овлашћена да, поред полицијских активности, обавља и друге послове из надлежности Министарства унутрашњих послова у складу са законом. Основна дужност полиције је подршка владавини права у демократском друштву и остваривање безбедности у складу са законом.

Јавна безбедност је примарно поље рада полиције према Закону о полицији.. Полиција предузима хитне мере које су неопходне за отклањање непосредне опасности за људе и имовину, кад те мере не могу правовремено да предузму други надлежни органи, о чему одмах обавештава те органе (Драгишић, 2011). Поред тога, полиција пружа помоћ државним органима, органима локалне самоуправе, правним и физичким лицима у случају опште опасности изазване природним или другим опасностима. Закон одређује и надлежност полиције да пружа асистенције државним органима, органима локалне самоуправе и другим правним и физичким лицима, ако се при извршавању неког правног акта очекује отпор. „Захтев за асистенцију се подноси у писаном облику, уколико се основано очекује да ће бити отпора приликом спровођења акта који је издао државни орган или правно лице које врши јавна овлашћења“ (Драгишић, 2011:209).

Полиција остварује сарадњу и са другим органима и организацијама ради обављања послова који су јој дати у надлежност. Сарађује са органима територијалне аутономије и локалне самоуправе на предузимању мера ради остваривања безбедности људи и имовине. Такође, сарађује и са другим органима и установама, невладиним и другим организацијама, мањинским и другим организованим групама и самоорганизованим појединцима ради развијања партнерста у спречавању или откривању деликата и њихових учинилаца и остваривања других безбедносних циљева (Драгишић, 2011).

Све полицијске послове обављају полицијски службеници. „Полицијски службеници у Министарству су:

- лица која обављају полицијске послове у статусу овлашћених службених лица и примењују полицијска овлашћења и мере и радње;
- лица на посебним дужностима која обављају друге унутрашње послове у непосредној вези са полицијским пословима и послове заштите и спасавања (члан 10. Закона о полицији).

Полицијски службеници су запослени који раде на пословима на којима опасност по живот и здравље, одговорност и тежина, природа и посебни услови рада битно утичу на смањење радне способности. Радна места полицијских службеника утврђује министар, актом о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у Министарству. У складу са законом, полицијски службеници одговорни су за вршење дужности и пропусте у свом раду.

Министарство унутрашњих послова ствара услове за рад полиције и сваког полицијског службеника, кроз обављање следећих послова, који су Законом о полицији дати у надлежност Министарству унутрашњих послова. „Министарство ради стварања услова за рад полиције:

- обезбеђује развојне, организационе, кадровске и друге услове за рад Министарства;
- израђује предлоге, спроводи и прати реализацију стратешких аката;
- израђује програм и план рада Министарства и редовно, једном годишње обавештава јавност о његовом спровођењу;
- спроводи функцију управљања људским ресурсима, у складу са стратешким актима и уз поштовање начела једнаких могућности, уређује, у складу са законом, специфичности рада и радних односа, каријерни развој запослених, ствара услове за напредовање, награђивање и спроводи стручно оспособљавање и обуку полазника и запослених, спроводи мере здравствене и психолошке превенције запослених;
- обезбеђује редовну сарадњу са органима и телима који су законом овлашћени за спољашњу контролу Полиције, као и са различитим облицима удружења;
- организује и обезбеђује услове за независно обављање послова унутрашње контроле;
- обавља послове заштите и спасавања људи, материјалних и културних добара и животне средине од елементарних непогода, техничко-

технолошких несрећа, удеса и катастрофа, последица тероризма, ратних и других већих несрећа;

- спроводи заштиту од пожара и експлозија;
- спороводи контролу промета и превоза оружја, муниције, експлозивних и других опасних материја;
- обавља послове планирања, изградње, коришћења, одржавања и обезбеђивања несметаног функционисања информационих и телекомуникационих система Министарства, укључујући системе видео надзора и система криптозаштите;
- обавља послове планирања и спровођења заштите информационих и телекомуникационих система Министарства, као и откривања и спречавања њиховог ометања;
- обезбеђује несметано коришћење телекомуникационих и информационих система Министарства од стране органа државне управе, органа територијалне аутономије и органа јединице локалне самоуправе, као и јавних предузећа у складу са потписаним споразумима, законском регулативом и посебним плановима,
- утврђује стандарде за опрему за посебне намене и материјално-техничка средства, врши набавку и одржавање;
- ради на спровођењу међународне сарадње у области унутрашњих послова;
- спроводи поступке и обавља послове којима се стварају услови за рад Полиције и Министарства, који се односе на финансијско-рачуноводствене послове и послове у вези са буџетом, послове набавки, имовинске и друге материјалне послове укључујући и послове изградње и одржавања објекта, експлоатације и одржавања возила, послове обезбеђења исхране и смештаја;
- извршава и друге задатке у складу са законом“ (члан 11. Закона о полицији).

Министарство обезбеђује организационе претпоставке за оперативну независност полиције од других државних органа у обављању полицијских послова и других законом одређених послова за које је полиција одговорна. Такође, обезбеђује и друге организационе претпоставке за рад полиције, а нарочито за јачање поверења између

јавности и полиције као службе на располагању јавности, за развој професионализма у полицији и за спречавање и сузбијање корупције у полицији.

Министар може да захтева извештаје, податке и друга документа у вези са радом полиције. Представник полиције министру, редовно и на његов посебан захтев, подноси извештаје о раду полиције и о свим појединачним питањима из делокруга полиције. Даје полицији смернице и обавезна упутства за рад, уз пуно поштовање оперативне независности полиције. Министар може наложити полицији да у оквиру своје надлежности изврши одређене задатке и предузме одређене мере и да му о томе поднесе извештај.

Овим законским одредбама омогућава се ефикасна управна контрола рада полиције, са једне стране, а са друге стране, спречава се њена злоупотреба од стране извршне власти.

1.1. Полицијски послови

„У Закону о полицији дефинисани су следећи полицијски послови:

- превенција криминала и унапређење безбедности у заједници;
- откривање и расветљавање кривичних дела, обезбеђивање доказа, њихова анализа, криминалистичко-форензичко вештачење употребом савремених форензичких метода и евиденција и откривање имовине проистекле из кривичног дела;
- откривање и расветљавање прекршаја и привредних преступа;
- откривање и хапшење учиналаца кривичних дела, прекршаја и других лица за којима се трага и привођење надлежним органима;
- одржавање јавног реда и мира, спречавање насиља на спортским приредбама, пружање помоћи у извршењима у складу са законом;
- регулисање, контрола, пружање помоћи и надзор у саобраћају на путевима и други послови из прописа о безбедности саобраћаја;

- обезбеђење одређених јавних скупова, личности, објеката и простора;
- безбедносна заштита одређених личности и објеката;
- контрола државне границе, послови у вези са кретањем и боравком странаца, послови азила;
- извршавање послова утврђених прописима о оружју, приватном обезбеђењу и детективској делатности;
- безбедносна заштита Министарства;
- извршавање других полицијских послова и задатака утврђених законом и подзаконским актом Министарства“ (члан 30. Закона о полицији).

Министар прописује начин обављања полицијских послова и даје упутства и обавезне инструкције за њихово обављање. Прописи морају бити сагласни са законом, а упутства и обавезне инструкције са прописима.

Полицијски послови обављају се са циљем и на начин да се сваком обезбеди једнака заштита безбедности, права и слобода, примени закон и подржи владавина права. Обављање полицијских послова заснива се на начелима професионализма, сарадње, законитости у раду и сразмерности у примени полицијских овлашћења, као и на принципу супсидијарности, односно рада са најмањим штетним последицама.

У обављању полицијских послова могу се примењивати само мере принуде, односно употребљавати само средства принуде која су предвиђена законом и којима се најпрофесионалнији резултат постиже без непотребних штетних последица или губљења времена.

У обављању полицијских послова полиција се придржава националних стандарда полицијског поступања, захтева утврђених законима и другим прописима и актима Републике Србије, као и међународним уговорима и конвенцијама које је усвојила Република Србија.

„При обављању полицијских послова, полиција се придржава и међународних стандарда полицијског поступања, а нарочито захтева утврђених међународним актима који се односе на:

- дужност служења грађанима и заједници;
- одговарање на потребе и очекивања грађана;

- поштовање законитости и сузбијање незаконитости;
- остваривање људских и мањинских права и слобода;
- недискриминација при извршавању полицијских задатака
- сразмерност у употреби средстава принуде;
- забрану мучења и примене нечовечних и понижавајућих поступака;
- пружање помоћи настрадалим лицима;
- придржавање професионалног понашања и интегритета;
- обавезу заштите тајних података;
- обавезу одбијања незаконитих наређења и пријављивање корупције“ (члан 33. Закона о полицији).

Полицијски службеници у свако доба предузимају неопходне радње ради заштите живота и личне безбедности људи и имовине. Полицијски службеник у обављању својих послова служи заједници и штити сва лица од незаконитих деловања, обавезан је да увек поступа професионално, одговорно и хумано и да поштује људско достојанство, углед и част сваког лица и друга његова права и слободе.

Полицијски службеник, непосредно надређеном службенику, у писаном облику доставља сазнања до којих је дошао обављањем полицијских послова, применом полицијских овлашћења или на други начин.

1.2. Полицијска овлашћења

У обављању полицијских послова овлашћена службена лица имају полицијска овлашћења утврђена Законом о полицији, као и другим законом. „Полицијска овлашћења су:

- упозорење и наређење;
- провера и утврђивање идентитета лица и идентификација предмета;
- позивање;
- довођење;
- задржавање лица и привремено ограничење слободе кретања;

- преглед простора, објеката и документације и противтерористички преглед;
- заустављање и прегледање лица, предмета и саобраћајних средстава;
- обезбеђење и преглед места догађаја;
- употреба туђег саобраћајног средства и средства везе,
- утврђивање присуства алкохола и/или психоактивних супстанци;
- вршење безбедносних провера;
- пријем нађених ствари;
- употреба средстава принуде;
- друга овлашћења предвиђена законом“ (члан 64. Закона о полицији).

Пре примене полицијског овлашћења, овлашћено службено лице дужно је да се увери да су испуњени сви законски услови за примену овлашћења и одговорно је за ту процену. Овлашћено службено лице примењује полицијска овлашћења по сопственој иницијативи, по наређењу надређеног службеника и по налогу надлежног органа издатом у складу са другим законом.

Када је надређени службеник присутан, полицијска овлашћења примењују се по његовом наређењу, осим ако нема времена да се чека на то наређење и мора се без одлагања поступити по сопственој иницијативи. Приликом примене полицијских овлашћења, овлашћено службено лице поступа у складу са законом и другим прописима и поштује стандарде постављене Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода, Основним принципима УН о употреби силе и ватреног оружја од стране службених лица која спроводе закон, Европским кодексом полицијске етике и другим међународним актима који се односе на полицију.

На начин утврђен законом, ако је то у датој ситуацији могуће и не би угрозило извршење полицијског задатка, лице према коме се примењује полицијско овлашћење има право да буде упознато са разлозима за то, да укаже на околности које сматра битним с тим у вези, да буде упознато са идентитетом овлашћеног службеног лица, које се легитимише и да тражи присуство лица које ужива његово поверење.

1.3. Организација полиције

Послови полиције у Министарству унутрашњих послова организовани су у Дирекцији полиције, којом руководи директор полиције.

У саставу Дирекције полиције су организационе јединице у седишту, полицијска управа за град Београд и подручне полицијске управе и полицијске станице. За обављање полицијских послова у седишту Дирекције полиције образују се управе и специјалне јединице полиције, у седишту полицијске управе за град Београд образују се управе и полицијске станице у општинама, у седишту подручне полицијске управе образују се одељења и ван седишта – полицијске станице у општинама.

За рад организационих јединица којима руководе и за свој рад одговорни су:

- директору полиције – начелници управа и команданти специјалних јединица полиције у седишту Дирекције полиције, начелник полицијске управе за град Београд и начелници подручних полицијских управа;
- начелнику полицијске управе за град Београд – начелници управа у њеном седишту и командири полицијских станица у општинама,
- начелнику подручне полицијске управе – начелници управа у њеном седишту и командири полицијских станица у општинама

Организационе јединице у седишту образују се тако да су по линијском принципу радно повезане са одговарајућим организационим јединицама и пословима подручних полицијских управа и станица или тако да послове из свог делокруга обављају на читавом подручју на којем је надлежно Министарство.

Управама у седишту и подручним полицијским управама руководе начелници управа, а полицијским станицама – начелници полицијских станица. Специјалним јединицама полиције руководе и командују команданти.

Ангажовање специјалних јединица полиције за посебне безбедносне задатке може се вршити само уз претходно одобрење министра. Предлог за ангажовање садржи план и процену. Организација и функционисање специјалних јединица полиције и статус њених припадника ближе се уређују актом министра.

Дирекција полиције на територији Републике:

- израђује стратешку процену јавне безбедности, у сарадњи са организационом јединицом надлежном за стратешко планирање;
- доноси стратешки план Полиције;
- учествује у изради кадровског плана, као и у утврђивању програма стручних обука и усавршавања у сарадњи са организационом јединицом надлежном за управљање људским ресурсима;
- усклађује и усмерава рад полицијских управа и организационих јединица у седишту;
- врши контролно инструктивну делатност рада полицијских управа и организационих јединица у седишту;
- непосредно учествује у обављању одређених сложенијих послова из делокруга полицијских управа;
- обезбеђује спровођење међународних уговора о полицијској сарадњи и других међународних аката за које је надлежна;
- обавља послове међународне оперативне полицијске сарадње;
- ствара потребне услове за одржавање и подизање оспособљености и спремности Полиције за деловање у стању повећаног ризика, ванредним ситуацијама, ванредном и ратном стању;
- ради на решавању статусних питања грађана и издавању јавних исправа из свог делокруга;
- у полицијским пословима доприноси безбедносно-полицијској и наставно-научној активности“ (члан 24. Закона о полицији).

Директора полиције поставља Влада на пет година, на предлог министра, по спроведеном конкурс и на начин предвиђен прописима о радним односима који важе за Министарство.

2. КОРОНА ВИРУС И ВАНРЕДНО СТАЊЕ У СРБИЈИ

У Србији је проглашено ванредно стање како би се спречило ширење заразе корона вирусом. Председник Србије Александар Вучић је најавио посебне мере које прате увођење ванредног стања, међу којима су биле затварање школа, обданишта, факултета и ограничавање кретања старијих од 65 година.

Ванредно стање је дефинисано Уставом као посебна околност у којој јавна опасност угрожава опстанак државе и грађана.

У *Закону о одбрани* пише да је ванредно стање „стање јавне опасности у којем је угрожен опстанак државе или грађана, а последица је војних или невојних изазова, ризика и претњи безбедности (члан 4 Закона о одбрани). Оно се може прогласити и када је опстанак угрожен због тероризма, организованог криминала, корупције, елементарних непогода, техничко-технолошких и других несрећа и опасности.

У складу са *Законом о смањењу ризика од катастрофа и управљању ванредним ситуацијама*, пандемија се сматра елементарном непогодом. На основу Одлуке о увођењу ванредног стања, Влада РС је увела посебне мере.

Припадници Војске Србије су обезбеђивали и контролисали јавне објекте, као и болнице где се вршила контрола потенцијално заражених корона вирусом и лечење оболелих.

Војска је на граничним прелазима пружала помоћ надлежним државним органима на контроли преласка границе.

Припадници Војске Србије биће ангажовани и на локацијама на којима има посвећеног кретања људи, као што су аутобуске и железничке станице, аеродроми, поште и друго.

3. УЛОГА БЕЗБЕДНОСНОГ СЕКТОРА У БОРБИ ПРОТИВ COVID-19

Главне функције овог апарата су превенција, менаџмент, резолуција и сузбијање свих облика претњи и безбедносних изазова. Безбедносни апарат није ограничен само на органе полиције и војске, већ га сачињавају и обавештајни сектор, кровна министарства, институције све три гране власти. У различитим системима подразумева се да постоји лепеза различитих институција, мрежа надлежности и позитивних прописа, међутим, основни модел би требало да буде готово исти, обележен тзв. „top-down“ приступом доношења одлука уз систем међуинституционалних ограничења.

У кризним ситуацијама безбедносни системи сnose већу одговорност него у редовном стању, али су исто тако и под оштријом контролом како би се спречиле злоупотребе овлашћења. Њихова улога је двострука:

- да управљају кризном ситуацијом, и
- помажу популацији у ублажавању последица (Николић, 2020).

Конкретно, за тренутно актуелну пандемију заразне болести, ситуација је нешто специфичнија због тога што се последице кризе могу контролисати искључиво комбинацијом изврности здравственог система и низом репресивних мера усмерених преваходно ка елиминацији физичког контакта у популацији.

Учешће безбедносних система у тренутној кризи изазваној пандемијом корона вируса може се анализирати на три нивоа:

- мере превенције,
- ангажман полицијских и одбрамбених снага
- мере ограничења и забране кретања (Николић, 2020).

Као најважнији део у борби против сваке нарастајуће кризе увек се наводи превенција. Земље региона Западног Балкана посветиле су највише пажње управо овим мерама, како због тога што су благовремено могле да искористе искуства земаља погођених пандемијом, тако и због релативне неразвијености здравствених система који тешко могу да се изборе са широко распрострањеном zarazом. У већини земаља, превентивне мере су изгледале једнообразно.

Наиме, у самом почетку формира се стручно тело које ће бити задужено за непосредан надзор и доношење одлука, као и за информисање јавности. Главна

карактеристика тела је фузија здравственог сектора кроз присуство високо позиционираних лекара, безбедносног сектора кроз присуство директора/начелника полиције и/или војних официра и представника извршне власти као координатора, обично самог врха влада и релевантних ресорних министара.

Примарни задатак тела је да изврши, уз препоруке струке, свеобухватно планирање реакције здравства на пандемију, али и доношење мера да се унос и преношење покушају спречити или ублажити. Тако су редом доношене мере о обавезној дезинфекцији јавних површина и истицању знакова о опасности заразних болести, тестирању свих људи који долазе из земаља погођених пандемијом, забрани путовања из земаља погођених пандемијом, тестирање свих људи који улазе у земљу, а показују симптоме, затварању школа и факултета, ограничењу посета здравственим институцијама и друго. Све ове мере спровођене у сарадњи кризних тела, министарства унутрашњих послова и санитарних структура довеле су до потпуног затварања спољних граница за промет људи, док је промет робе остао функционалан уз високе мере безбедносних провера.

3.1. Полиција за време ванредног стања

Полицијски послови обављају се у условима различитих друштвених стања. Према основним карактеристикама, друштвена стања су мирнодопска и немирнодопска. По форми и интензитету угрожавања безбедности, према националном законодавству, немирнодопска друштвена стања могу да се поделе на: ванредно стање и ратно стање.

„Када утврди да постоји опасност или су угрожени сувереност, територија, независност, уставни поредак или безбедност земље, зависно од обима и степена опасности која предстоји или је настала, Народна скупштина Републике Србије проглашава: ванредно стање – „када јавна опасност угрожава опстанак државе или

грађана“, као и ратно стање ако предстоји или је отпочела оружана агресија на земљу“ (Стевановић и сар., 2012:230).

Основна специфичност ангажовања полиције током ванредног стања је правни режим у којем она функционише. Наиме, током ванредног стања постоји могућност да се, у складу са законом, ограниче одређена људска права, а да се повећају овлашћења полиције. „Према Богољубу Милосављевићу поступање полиције у ванредном стању мора бити строго пропорционално циљу мера које су предузете, као и у целини подређено владавини права“ (Стевановић и сар., 2012:230). Када се ванредно стање оконча, полиција треба и даље да одржава ред уз поверење јавности и због тога то поверење не сме током ванредног стања да буде на било који начин пољуљано (Стевановић и сар., 2012).

За време ванредног стања полиција извршава задатке из свог делокруга, тако што насталим променама прилагођава своју функцију и структуру, у складу са законом и актима донетим ради отклањања тих друштвених стања. Немирнодопским друштвеним стањима полиција прилагођава сопствену функцију тиме што појачава интензитет одговарајућих метода и облика рада. Полицијске снаге се и у немирнодопским друштвеним стањима првенствено ангажују на извршавању задатака из свог делокруга рада ради заштите људи и државе.

Због повећања интензитета послова и сложенијих услова рада у немирнодопским стањима, полиција има потребу за ојачавањем сопствене структуре. То подразумева повећање бројног стања припадника полиције и материјалних средстава на њеном коришћењу. Због интензивнијег ангажовања у разматраним условима професионални састав полиције начелно проводи више времена обављајући службене задатке. „При томе, немирнодопска друштвена стања представљају типичан пример околности у којима је потребно ангажовати максимални могући број полицијских службеника, укључујући припаднике помоћне полиције“ (Стевановић и сар., 2012:231).

С друге стране, материјална средства од посебног значаја за ангажовање полиције у условима немирнодопских друштвених стања су: финансијска и техничка (технички системи – опрема, инфраструктурна „средства“ – објекти). Ова средства су неопходна у већем обиму него у мирнодопским условима како би полиција ефикасно функционисала и у немирнодопским стањима. Због тога је Законом о полицији предвиђено да се за извршавање одређених задатака полиције за време ванредног или

ратног стања могу распоредити средства и опрема прибављена по основу материјалне обавезе (Стевановић и сар., 2012).

3.2. Задаци и поступање полиције током трајања ванредног стања

Полиција у ванредном стању требало је да се стара о поштовању мера ограничења и забране кретања и окупљања, здравственом надзору и карантину, те да дозволе за кретање током полицијског часа добију људи којима је то потребно. Правни акти на основу којих су уведене рестриктивне мере мењање су по више пута током ванредног стања, што посредно указује на одсуство плана у сузбијању епидемије или о прилагођавању ситуацији с обзиром на мањак медицинских информација о COVID-19 (Ђокић и сар., 2020).

Наиме, често мењање прописа је отежало рад државних органа, а нарочито полиције и тужилаштва који су на терену обављали конкретне задатке у контроли кретања становништва и примени мера здравственог надзора и карантина.

3.3. Забрана кретања

Министарству унутрашњих послова је уредбом Владе о мерама за време ванредног стања омогућено да ограничи или забрани кретање људи на јавним местима. Прва од пет наредби министра унутрашњих послова о ограничењу и забрани кретања лица усвојена је 18. марта, три дана након проглашења ванредног стања и у тренутку када је било 89 потврђених случајева заразе. Наредбом је особама старијим од 65 година у потпуности забрањено кретање на јавним местима, док је за остале усвојена забрана у времену од 20 до 5 часова. Забрана кретања није важила за здравствене раднике који су имали важећу лиценцу, припаднике МУП-а, Министарства одбране, Војске Србије и служби безбедности, као и особама којима је МУП издао дозволу за кретање.

Постојало је пуно проблема око издавања дозвола за кретање јер усвојени прописи нису успели да регулишу све потребе грађана, нарочито на почетку ванредног стања када није било познато како добити дозволу и по којој процедури. Полиција, органи локалне самоуправе и остали државни органи нису били упознати како да издају дозволу за кретање, због чега су полицијски службеници „гледали крз прсте“ на терену када им је најављено или су утврдили да појединци крше полицијски час (Ђокић и сар., 2020).

„Наредба министра унутрашњих послова о ограничењу и забрани кретања лица промењена је још четири пута до 9. априла, када је коначно припојена Уредби о мерама за време ванредног стања. „У том периоду, продужено је време забране кретања грађанима испод 65 година од 17 до 5 часова, док је тражиоцима азила и мигрантима у Србији у потпуности онемогућено кретање због „спречавање неконтролисаног кретања лица која могу бити носиоци вируса“, осим ако иду код лекара уз дозволу Комесаријата за избеглице и миграције“ (Ђокић и сар, 2020:10).

„Полиција је током ванредног стања ухватила у кршењу полицијског часа око 6.800 пунолетних и 1.063 старијих особа преко 65 година, односно преко 7.800 људи“ (Ђорђевић, 2020:10).

3.4. Забрана окупљања

Наредбом министра здравља од 12. марта забрањена су јавна окупљања у затвореном простору за више од 100 људи. Следећим наредбама, умањиван је максималан број људи који могу да се окупе – најпре на 50, а затим на пет особа.

Међутим, министар здравља је наредбом од 21. марта направио изузетак, па је дозволио истовремено окупљање највише до 50 особа ако га организује државна институција ради предузимања мера усмерених на спречавање ширења заразе, при чему је претходно потребно одобрење министра унутрашњих послова и дезинфекција простора окупљања (Ђокић и сар., 2020).

3.5. Кућни карантин

Задатак полиције на почетку кризе био је да информише људе који су допутовали из иностранства у Србију о кућном карантину, односно о обавези да остану код куће 14, 26, а затим 28 дана. Касније је полиција пратила поштовање примене ове мере, нарочито после увођења ванредног стања. У случају кршења мере, полиција је подносила кривичне пријаве тужилаштва. Полицијским службеницима је омогућено да нареде зараженима или онима за које се сумња да су заражени да бораве на адреси пребивалишта или боравишта, са обавезом јављања надлежној здравственој установи.

Кажњавање особа које су прекршиле меру здравственог надзора и карантина функционисало је боље од информисања грађана који су пре проглашења ванредног стања допутовали из иностранства да морају да остану код куће. То је последица релативизације проблема и спорог доношења одлука за спречавање ширења заразе. Потреба за информисањем је у међувремену смањена јер су сви гранични прелази за улазак путника у Србију затворени 19. марта, што је последично утицало на смањење нових долазака у земљу.

Након проглашења ванредног стања, политичком одлуком фокус је стављен на кажњавање људи који су прекршили изолацију у кућним условима. Посебно су председник Републике и министар унутрашњих послова инсистирали на строгом кажњавању прекршилаца, док су медији редовно извештавали о броју људи који крше карантин и наглашавали високе казне.

Два дана након увођења ванредног стања, Министарство правде је донело препоруке за рад судова и јавних тужилаштва у новим ванредним околностима. Оно је препоручило тужилаштвима да траже одређивање притвора прекршиоцима здравственог надзора и карантина. Додатно, Републичком јавном тужилаштву је препоручено да покрене дисциплински поступак против оних тужилаца који не затраже притвор. У Управи за извршење кривичних санкција обезбеђена су три посебна објекта где су смештени прекршиоци, а које су обезбеђивали чувари затвора и полицајци.

Због кршења мера здравственог надзора и карантина до 4. априла притворено је 139 особа. Иначе, полиција је проверавала да ли су људи у кућној изолацији тако што их је прво звала на фиксни телефон, а касније и на лицу места одласком на кућну адресу.

4. НЕРЕГУЛАРНОСТИ ЗА ВРЕМЕ ВАНРЕДНОГ СТАЊА

Полиција је током ванредног стања због кршења полицијског часа привела преко 7.800 грађана. Међутим, Национални конвент о Европској унији (NKEU) истиче да се у анализи Београдског центра за безбедносну политику наводи да полиција није увек поступала „професионално, сразмерно, политички неутрално, водећи рачуна најпре о потребама и правима грађана“.

Услед правне несигурности проузроковане свакодневним променама прописа, полицијски службеници нису могли да утврде која правила важе у самом тренутку поступања, тако да се дешавало да поступају на основу изјава са конференција за медије, а не акта који је објављен у Службеном гласнику. Како наводе, критеријуми на основу којих је МУП издавао дозволе за кретање током полицијског часа нису били прописани, те се у пракси дозволе за кретање у време полицијског часа издавала и друга министарства, јавна предузећа или општински кризни штабови.

Најбитнији пропуст у поступању односио се на неадекватно обавештавање људи који су допутовали у Србију уочи проглашења ванредног стања о мерама кућног карантина.

Када је реч о правосуђу, NKEU истиче да је Високи савет судства 18. марта донео Закључак у којем се наводи да ће се у току ванредног стања одржавати само суђења која не трпе одлагања, док ће се у свим осталим предметима почев од 19. марта до окончања ванредног стања, главни претреси/рочишта одлагати. Осим тога, 1. априла је донета Уредба о могућности да се учешће окривљеног на главном претресу обезбеди путем техничких средстава за пренос звука и слике. Међутим, Адвокатска комора Србије је то оценила као незаконито.

Такође, истичу се налази анализе Комитета правника за људска права YUCOM који су показали да су грађанима велики проблем представљале честе измене и допуне прописа услед којих грађани нису адекватно били упознати са својим правима и обавезама, иако су санкције за кршење истих често биле веома строге и високе и да се правном тиму највећи број грађана обраћао у погледу обавезе самоизолације у кућним условима и последицама кршења исте, као и из домена радног права.

У погледу функционисања јавних тужилаштава након препоруке Министарства правде, за разлику од времена пре пандемије, за време ванредног стања Републички јавни тужилац на изглед је деловао веома ажурно. Међутим, наводи се да је Министарство правде препоручило Републичком јавном тужиоцу да у случају непоступања по наведеним упутствима поднесе дисциплинску пријаву против надлежног јавног тужиоца, односно заменика јавног тужиоца.

NKEU истиче да је заменик грађана по проглашењу ванредног стања објавио да ће представници Одељења за хитно поступање пратити степен поштовања људских права сходно условима овакве ванредне ситуације, а у оквиру институције формирана је мобилна екипа институције састављена од представника Одељења за хитно поступање, Сектора за права лица лишених слободе и Националног механизма за превенцију тортуре (NPM), која је поступала по сопственој иницијативи и била приправна за поступање када постоји сумња да је дошло до повреде права лица лишених слободе, примене полицијских овлашћења, тортуре или других облика злостављања.

У погледу реаговања институције Повереника за заштиту равноправности издато је неколико препорука које су биле од важности за заштиту положаја појединих рањивих група од ефеката мера Владе Републике Србије и пратећих одлука надлежних министарстава. Захваљујући томе, лицима са развојним потешкоћама и аутизмом омогућено је кретање и у време забране кретања. Наводи се да је Повереница поднела и другу иницијативу којом би се подразумевала уплата једнократне помоћи без пријаве незапосленима, особама са инвалидитетом које су корисници права на увећан додатак за негу, родитељима, односно хранитељима или старатељима који остварују право на дечији додатак, као и самосталним уметницима који су у претходном периоду били потпуно онемогућени да обављају своју делатност.

5. ЗАКЉУЧАК

Ситуација у којој се свет тренутно налази, суочавање са заразном болешћу и последичном пандемијом широких размера, представља велики изазов и за безбедносни систем сваке појединачне државе.

Главни посао полиције током ванредног стања је био да се стара о поштовању рестриктивних мера ограничења и забране кретања и окупљања, здравственог надзора и карантина и да дозволе за кретање током полицијског часа добију људи којима је заиста потребно.

Утисак је да је безбедносни систем Србије добро урадио свој посао приликом заштите спољних граница, тако што је у сарадњи са здравственим сектором спроводио појачане контроле и успели су да одложе појаву вируса на нивоу пар седмица.

ЛИТЕРАТУРА

1. Драгишић, З. (2011). *Систем националне безбедности Републике Србије*. Београд: Факултет безбедности.
2. Ђокић, К., Ђорђевић, С., Игњатијевић, М., Пејић-Никић, Ј. и Стакић, И. (2020). *Сектор безбедности у ванредном стању – тестирање демократије*. Београдски центар за безбедносну политику.
3. Ђорђевић, С. (2020). *Полиција у време ванредног стања*. Београдски центар за безбедносну политику.
4. Закон о одбрани, „Службени гласник РС“, бр. 116/2007, 88/2009, 88/2009 – др. закон, 104/2009 – др. закон, 10/2015 и 36/2018
5. Закон о полицији, „Службени гласник РС“, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018
6. Законом о смањењу ризика од катастрофа и управљању ванредним ситуацијама, „Службени гласник РС“, бр. 87/2018
7. Николић, Л. (2020). Улога безбедносног сектора у борби против COVID-19. Преузето 30. јула 2020, са <http://cmjp.rs/bezbjednosni-sistemi-u-borbi-protiv-covid-19-1/>
8. Стевановић, О., Субошић, Д. и Мијалковић, С. (2012). Одбрамбена функција полиције као садржај наука одбране. *Војно дело* 2, 225-235
9. <https://www.bbc.com/serbian/lat/srbija-51905122>, преузето 20. јула 2020. године.
10. <https://europeanwesternbalkans.rs/nkeu-brojne-neregularnosti-za-vreme-vanrednog-stanja/>, преузето 27. јула 2020. године.